

VUGHT

GLORIEUXLAAN 6, MARIAOORD

Bouwhistorische verkenning met waardestelling

BAAC rapport B-08.0202

Augustus 2008

ARCHEOLOGIE BOUWHISTORIE CULTUURHISTORIE

VUGT

GLORIEUXLAAN 6, MARIAOORD

Bouwhistorische verkenning met waardestelling

BAAC rapport B-08.0202

Augustus 2008

Status
definitief

Auteur(s)

drs. ing. A.G. Oldenmenger

drs. J.M.J. Willems

drs. E. Wetsteijn

Colofon

ISSN: 1873-9350

Redactie: drs. ing. A.G. Oldenmenger

Teksten: drs. J.M.J. Willems
drs. ing. A.G. Oldenmenger
drs. E. Wetsteijn

Fotografie: drs. E. Wetsteijn
drs. ing. A.G. Oldenmenger

Veldwerk: drs. E. Wetsteijn
drs. ing. A.G. Oldenmenger

Copyright: Hopman Interheem Groep BV, Gouda / BAAC bv, 's-Hertogenbosch.

Niets uit deze uitgave mag worden veeleelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Hopman Interheem Group BV te Gouda en/of BAAC bv te 's-Hertogenbosch.

BAAC bv

Onderzoeks- en adviesbureau voor Bouwhistorie, Archeologie, Architectuur- en Cultuurhistorie.

Graaf van Solmsweg 103
5222 BS 's-Hertogenbosch
Tel.: (073) 61 36 219
Fax: (073) 61 49 877
E-mail: denbosch@baac.nl

Bergsingel 81-85
7411 CN Deventer
Tel.: (0570) 67 00 55
Fax: (0570) 618 430
E-mail: deventer@baac.nl

Inhoud

Voorwoord	5
1. Beknopte historische inleiding	7
2. Bouwgeschiedenis	9
3. Beschrijving	11
3.1 Algemeen	11
3.2 Het exterieur	11
3.3 Het interieur	17
3.4 De vloer- en kapconstructies	23
4. Waardering	25
4.1 Algemeen	25
4.2 Waardestelling	25
5 Literatuur	31
Bijlage: Bouwtekeningen	

Voorwoord

In opdracht van Hopman Interheem Groep BV te Gouda heeft BAAC bv (*onderzoeks- en adviesbureau voor Bouwhistorie, Archeologie, Architectuur- en Cultuurhistorie*) te 's-Hertogenbosch, een waardestellende bouwhistorische verkenning verricht van het pand Glorieuxlaan 6 te Vught, ook wel bekend als opleidingsinstituut Mariaoord. De aanleiding tot deze verkenning is een voorgenomen verbouwing van het pand. Met deze rapportage wordt beoogd om de bestaande situatie zo volledig, doch bondig te beschrijven om vervolgens op basis van de bevindingen en de beschrijving een zo objectief mogelijke waardering van het gebouw en haar verschillende onderdelen te formuleren. Het rapport dient als middel om tot een weloverwogen bouwplan te komen.

1 Beknopte historische inleiding

In 1899 hadden de zusters Ursulinen, die in een klooster te Uden leefden, de villa Roucouleur aan de Zandstraat te Vught in bezit gekregen. In deze villa, die al snel daarna de naam Mariaoord kreeg, vestigden zij een normaalschool (onderwijzersopleiding) voor internen. Al snel was de villa te klein voor het aantal leerlingen en zusters.

Er werd besloten een nieuw gebouw op te laten richten. Het nieuwe pand werd in neorenaissance stijl ontworpen door de Bossche architect J.J. Dony. Op 7 april 1910 werd de eerste steen van het pensioonaatgebouw voor 'jongejuffrouwen' geplaatst. De officiële opening vond plaats op 2 oktober 1911. De nieuwbouw kreeg de naam Mariaoord, terwijl de villa nu Klein Mariaoord werd genoemd. De kapel behorende bij het pensioonaat werd enige tijd later op 12 maart 1912 ingewijd.¹

In het pensioonaat konden verschillende typen onderwijs worden gevolgd. De belangrijkste was de opleiding voor het MULO-examen. Mariaoord behoorde in de jaren twintig van de twintigste eeuw tot de grootste pensionaten van Nederland.

In het park rondom de villa en het pensioonaatgebouw trof men een grote vijver, een koepelgebouwtje, een moestuin, de gronden van de boerderij en een klein kerkhof aan. Achter de villa stond het zogenaamde Zwitsers Huisje. Aan de straatzijde verrees iets later, ook nu weer naar ontwerp van architect Dony, een huis dat bestemd was als woning voor de rector.²

Gaandeweg de jaren twintig van de twintigste eeuw liep het aantal leerlingen terug. Tegelijkertijd vond een wijziging in de structuur van de Limburgse Ursulinenkloosters plaats. De centrale instellingen die tot dan toe in de villa waren ondergebracht, zouden vanwege uitbreiding van het (administratief) personeel moeten verhuizen naar een nieuwe locatie. Dit leidde er toe dat het pensioonaat eind augustus 1929 werd gesloten, waarna de centrale instellingen verplaatst werden naar het voormalig pensioonaat.³

Mogelijk vanwege de verandering van functie werd het gebouw het jaar daarop voorzien van elektriciteit. Ondertussen had de glazenier en schilder Lou Asperslagh opdracht gekregen de kapel te verfraaien. In de achtermuur van de absis bracht hij een groot glas-in-loodraam aan, voorstellende de kroning van Maria. De andere vensters werden eveneens door hem beglaasd, terwijl hij ook muurschilderingen, een kruisweg en een nieuw altaar vervaardigde. Het altaar was aan weerszijden voorzien van in aanbidding knielende engel.⁴

In 1938 vertrokken de verschillende bestuurlijke en administratieve onderdelen uit het voormalige pensioonaat. Een deel er van verhuisde naar de nabij gelegen villa die nu de Mariaoord ging heten, terwijl het grote gebouw de naam Roucouleur kreeg. Het gebouw werd nu in gebruik genomen voor de Katholieke Actie⁵ én voor een interne opleiding van drie maanden tot dienstbode.⁶

1 M. van der Heijden 1997, p. 107 en 110.

2 M. van der Heijden 1997, p. 111.

3 M. van der Heijden 1997, p. 113.

4 M. van der Heijden 1997, p. 116.

5 De Katholieke Actie was een door paus Pius XI opgerichte organisatie welke moest zorgdragen voor een uitbreiding en verdieping van het christelijke leven door activiteiten van leken onder toezicht van de kerk.

6 M. van der Heijden 1997, p. 117.

De Tweede Wereldoorlog had ook zijn weerslag op de gebouwen van de Ursulinen te Vught. In september 1941 maakten de Ursulinen plaats voor priesters en seminaristen uit het groot-seminarie Haaren die door de Duitsers uit hun gebouwen waren gezet. Hiermee kwam er een einde aan de aanwezigheid van de Ursulinen in Vught. Overigens zouden de verdrevenen uit Haaren niet lang in Vught verblijven. In november van datzelfde jaar vorderde de bezetter ook de gebouwen Mariaoord en Roucouleur.

Na de bevrijding werden er verschillende militaire eenheden in de gebouwen ondergebracht: geallieerde troepen, Nederlandse stoottroepen bestemd voor Indonesië, en weer later Belgische eenheden. Ondertussen hadden de zusters van Moerdijk een huurovereenkomst met de Ursulinen gesloten. Het kloostercomplex van de zusters van Moerdijk was verwoest en in afwachting van nieuwbouw trokken zij september 1945 het grote gebouw in: 70 zusters en een kweekschool, voorbereidende klassen en een MULO, samen circa 150 internen. De zusters van Moerdijk zouden tot 1953 blijven.⁷

In 1951 veranderden de eigendomsverhoudingen: de Ursulinen verkochten hun Vughtse bezittingen aan de broedercongregatie van Onze Lieve Vrouw van Lourdes. De oprichter van deze congregatie was Stephanus Glorieux.⁸ Zij werden ook aangeduid als de Broeders van Dongen aangezien het Nederlandse provinciaal bestuur in Dongen zetelde. Omdat zij in Dongen met plaatsgebrek kampten, wilden zij hun juvenaat verplaatsen naar Mariaoord. Nadat de zusters van Moerdijk in juni 1953 naar hun nieuwe behuizing waren vertrokken, namen de Broeders van Dongen hun plaats in. In de villa vestigden zij het broederhuis, terwijl het grote gebouw bestemd werd voor het juvenaat. Het juvenaat vormde de eerste (onderwijs)fase voor jongens die zich aan wilden sluiten bij het broederschap. Op het juvenaat verbleven ongeveer 100 jongens.

In de tweede helft van de jaren zestig van de twintigste eeuw kwam het juvenaat in de problemen als gevolg van diverse maatschappelijke ontwikkelingen en de (verwachte) veranderingen op het gebied van de onderwijswetgeving. Dit leidde er toe dat juvenaat en school in 1969 de deuren sloten. Het terrein en de gebouwen zijn dan al verkocht aan de stichting Godshuizen. Deze instelling zou in het grote gebouw, dat omgedoopt werd tot "Vlaschmeer", verschillende opleidingen verzorgen op het gebied van verpleging en verzorging.

In de jaren tachtig van de twintigste eeuw heeft het gebouw een grondige renovatie gekend.⁹

Sinds 1999 maakt de opleiding deel uit van het Koning Willem I College te 's-Hertogenbosch.

Het complex in Vught heeft de status Rijksmonument Jongere Bouwkunst 1850-1940 toegekend gekregen.

7 M. van der Heijden 1997, p. 121 en 123.

8 Na verloop van tijd werd de Zandstraat omgedoopt in Glorieuxstraat als eerbetoon aan de stichter van broedercongregatie Onze Lieve Vrouw van Lourdes, Stephanus Glorieux.

9 M. van der Heijden 1997, p. 122-12397

2 Bouwgeschiedenis

Het pensioonaatgebouw, in een sobere neorenaissancestijl, is een ontwerp van de Bossche architect J.J. Dony, die later ook voor het ontwerp van een rectorswoning tekende. J.J. Dony (1865-1949) was afkomstig uit Rummen. Aan het einde van de negentiende eeuw verhuisde hij naar 's-Hertogenbosch, waar hij in 1892 was benoemd tot directeur van de Koninklijke School Nuttige en Beeldende Kunsten. De Vlaamse architect heeft vooral in 's-Hertogenbosch veel panden ontworpen, waaronder zijn eigen woning, Stationsplein 2-4, de Leonarduskerk (een neogotisch ontwerp), Julianaplein 15-17 en een groot aantal huizen in de nieuwbouwwijk 't Zand. Vermoedelijk is hij ook de ontwerper van het Tilmanshofje. In Vught ontwierp hij naast het complex Mariaoord ook het pensioonaat Regina Coeli (1903) en de Villa Leeuwensteijn (1899).

Naast gebouwen ontwierp Dony ook sculpturen, waaronder grafmonumenten en de draak op het stationsplein in Den Bosch.

Het ontwerp van het pensioonaatgebouw Mariaoord is ontworpen in de stijl van de neorenaissance. Met deze stijl werd teruggegrepen op de vormentaal van de renaissance, welke haar bloeitijd kende in de periode tweede helft van de zestiende tot het midden van de zeventiende eeuw. Karakteristiek voor deze bloeitijd zijn de uitbundige decoratie in de vorm van rollagen, mens- en dierkoppen, beeldhouwwerk en siersmeedijzer in de hoofdzakelijk in baksteen uitgevoerde gevels. De neiging om in de architectuur terug te grijpen op de vormentaal uit de Gouden Eeuw hangt samen met de drang om een architectonische gestalte te geven aan het opkomende 'vaderlandsch gevoel'. Een verwijzing naar de Gouden Eeuw, als periode waarin zowel op cultureel, maatschappelijk, economisch als kunsthistorisch vlak grote successen werden geboekt, bleek daarvoor met name geschikt.

In de naoorlogse periode hebben er verschillende aanpassingen aan het gebouw plaatsgevonden. De middenrisaliet aan de achtergevel is bijvoorbeeld ingrijpend veranderd. In 1953 is er een gedeelte aan de rechterzijde aangebouwd en is het bordes uitgebreid. Het ontwerp voor deze aanpassingen kwam van architectenbureau Jac. M. Hurks uit Roosendaal. Door deze aanpassingen is de raamindeling gewijzigd. Ook zijn de ingangen aan achterzijde van kapel dichtgemetseld.

In de periode waarin het gebouw in eigendom was van de stichting Godshuizen is de voorgevel voorzien van een nieuwe voeg. Hierbij is ervoor gekozen platvol te voegen in plaats van geknipt, zoals oorspronkelijk het geval was. Waarschijnlijk gebeurde dit in verband met de regenslag op deze gevel. In deze periode is er een nieuwe weg aangelegd rondom het gebouw. Tevens zijn de liften aangepast: de handbediende liftschacht maakte plaats voor een elektrisch bediende lift.

In 1986 is er aan de linker zijgevel (westgevel) een aanbouw toegevoegd door architectenbureau Mens & Pruyn uit Vught. In de jaren negentig is de bordestrap verwijderd en is het ontstane balkon vergroot tot de huidige breedte.

Een aantal (vroeg) bouwtekeningen zijn achterin de rapportage opgenomen.

3 Beschrijving

3.1 Algemeen

Het opleidingsinstituut Mariaoord is gelegen aan de zuidelijke kant van het centrum van de stad Vught, aan de Glorieuxlaan nummer 6. Het pand was oorspronkelijk gelegen in een park met bomenrijen en wandelpaden en een vijver. Aan de achterzijde van het gebouw bevond zich oorspronkelijk een plaats met daarachter een groentetuin. Het scheidingsmuurtje van deze binnenplaats is grotendeels verloren gegaan, op een klein gedeelte na, dat zich aan de voet van de kapelmuur bevindt. Het terrein was oorspronkelijk toegankelijk via een smeedijzeren poort met gemetselde penanten. Het huidige hek is van later datum. De ruime verkaveling is behouden gebleven, maar een aanzienlijk deel van de parkachtige aanleg, waaronder de vijver aan de achterzijde, is door latere bebouwing verloren gegaan. Een klein wandelpad, dat loopt tussen het internaatsgebouw en de naastgelegen villa Roucouleur, verwijst nog naar de verbondenheid van deze twee gebouwen. Een laan met beuken aan de achterzijde geeft ook nog een beeld van de parkachtige aanleg van weleer.

Het grote gebouw bestaat uit een langgerekt m-vormig bouwvolume dat met de voorgevel op de Glorieuxlaan ten zuiden van het gebouw is gericht. Oorspronkelijk bevond het internaat zich in de langgerekte vleugel aan de Glorieuxlaan. De schilddaken zijn hier voorzien van oorspronkelijke, kleine houten dakkapellen. Aan de oostzijde, haaks op de internaatsvleugel, bevindt zich de voormalige kapel. Het internaatgebouw telt drie bouwlagen boven een souterrain en wordt bekroond door een schilddak dat met leisteen in Maasdekking gedekt is. De voormalige kapel heeft een éénbeukig, vijf traveeën tellend schip met een lager, rechtgesloten koor dat twee traveeën diep is. Het zadeldak met wolfseinden van de kapel is voorzien van een klokkentoren met peerbekroning en kruis. Aan weerszijden van het koor bevinden zich twee lage uitbouwen met een schilddak, gedekt met leien in Maasdekking. Aan de oostzijde is in 1986 een nieuwe vleugel verrezen. Deze vleugel heeft twee bouwlagen onder een plat dak.

3.2 Het exterieur

De vierlaags gevels van het hoofdgebouw zijn opgetrokken in baksteen, gemetseld in kruisverband. Het metselwerk voorzien van een gesneden voeg, de linker zijgevel uitgezonderd. Deze is later platvol gevoegd. De gevels hebben een gemetselde plint en worden aan de bovenzijde beëindigd door een daklijst met tandlijst.

De voorgevel van het gebouw is voorzien van diverse decoratieve onderdelen, waaronder natuurstenen aanzet- en sluitstenen in de strekse bogen boven de vensteropeningen, gepleisterde ornamenten, frontons aan de bovenzijde van de dakkapellen en een daklijst voorzien van een tandlijst, die het voorname karakter van deze voorgevel benadrukken. Aan de achtergevel was een dergelijk rijke uitstraling niet nodig, aangezien deze zijde niet direct zichtbaar was vanaf de straat. Zodoende ontbreken hier decoratieve elementen en is er gekozen voor een sterk versoberde decoratie in de vorm van gele baksteen voor sierbanden en aanzet- en sluitstenen in de strekse bogen.

Het schilddak heeft oorspronkelijke dakkapellen die voorzien zijn van frontons, de versoberde dakkapellen aan de achterkant van het gebouw uitgezonderd. Het dak

heeft een ruiter met een zeskantige doorsnede, bekroond door een koepel met een kruis. Deze dakruiter accentueert de risalerende ingangspartij.

- De voorgevel

De voorgevel van het hoofdgebouw is een brede, vierlaags lijstgevel met een klassieke, symmetrische indeling door toepassing van een middenrisaliet en als hoekrisaliet uitgevoerde hoekpaviljoens. Natuurstenen lijstwerk is toegepast ter accentuering van het souterrain en net onder de bakgoot. Deze vormen de enige horizontale lijnen in het gevelontwerp. De voorgevel telt drieëntwintig vensterassen. De drie vensterassen brede risalieten hebben in de middenas brede, samengestelde vensters. De flankerende assen hebben smalle kloostervensters. De vensteropeningen zijn voorzien van een strekse bogen met bewerkte (een robuust ogende vrijnslag) natuurstenen sluit- en aanzetstenen én een natuurstenen dorpel. Onder de dorpels bevindt zich een voor de renaissance karakteristieke voluutvormige versiering.

Afb. 1. De voorgevel van Mariaoord aan de Glorieuxlaan nummer 6 te Vught.

De ingang van het gebouw is ondergebracht in de met fronton bekroonde middenrisaliet. Het fronton heeft een gemetseld timpaan met festoenwerk en een oeil-de-boeuf. De oorspronkelijke houten voordeur is te bereiken via een bordes waarin de toegang tot het souterrain is opgenomen. De bordestrap en de balustrade zijn respectievelijk in hard- en natuurstenen uitgevoerd (het betreft grotendeels restauratiewerk). Het balkon boven de voordeur wordt gedragen door een constructie met pijlers, waartussen rondbogen en een graatgewelf zijn geslagen. De bogen en pijlers zijn op een voor de renaissance kenmerkende wijze geblokt door afwisseling van bak- en natuursteen. Dit blokpatroon is ook in de hoekrisalieten toegepast, en wel ter plaatse van de ronde erkers in de middenas, welke het souterrain, de bel-etage en de eerste verdieping beslaan.

De veertien vensterassen tussen de risalieten hebben alle even brede vensteropeningen. De bel-etage en de eerste verdieping hebben tweeëndertigruits croiséevensters naar Frans model. De vensters op de derde verdieping zijn, zoals gebruikelijk minder hoog en tellen twintig ruiten. De vensteropeningen in het souterrain zijn logischerwijs het minst hoog. Ze vatten achtruits stolpramen en zijn voorzien van traliewerk.

Rechts van de voordeur bevindt zich een gevelsteen met het opschrift: "E.S. Luypen V.A. Batavia A.D. 1910 7/4". E.S. Luypen was apostolisch vicaris van Batavia (het huidige Jakarta) van 1899 tot 1923.

Afb. 2. Gevelsteen in de voorgevel van het complex.

- De linker zijgevel

De linker zijgevel van het internaatgebouw heeft een breedte van zeven vensterassen. Het hoekpaviljoen is ook hier als risaliet vormgegeven en kent eenzelfde opzet en indeling als de hoekrisalieten in de voorgevel. De overige vier vensterassen kennen dezelfde invulling als de voorgevel met dien verstande dat het souterrain uiterst links een dubbele deur onder een segmentboog heeft.

Aansluitend op de linker zijgevel bevindt zich een in 1986 ontworpen, tweelaagse aanbouw met plat dak, waarin klaslokalen zijn ondergebracht. Deze aanbouw blijft verder buiten beschouwing.

Afb. 3. De linker zijgevel (westgevel) van hoofdgebouw.

- De rechter zijgevel

De indeling van de rechter zijgevel is vrijwel spiegelidentiek aan de indeling van de linker zijgevel. Afwijkend is de toegangsdeur aan de rechterzijde met rondboogvormige gemetselde omlijsting en de drie trapsgewijs verspringende rechthoekige vensters erboven. De drie rechthoekige vensters geven de plaats van het trappenhuis aan dat als brandtrap fungeert en toegang biedt tot de klokkentoren op het dak van de kapel die aangesloten is op de achterzijde van de oostelijke zijvleugel.

Afb. 4. De rechter zijgevel (oostgevel) met rechts een klein deel van de voormalige kapel.

- Achtergevel

De achtergevel van het hoofgebouw is een lijstgevel met een relatief breed risaliet, door de aanwezigheid van de kapel ogenschijnlijk uit het midden geplaatst, geflankeerd door twee smallere risalieten. De risalieten doorbreken het dakschild en eindigen met een lijst. Het middenrisaliet wordt gevormd door het trappenhuis,

Afb. 5. De achtergevel van het complex.

de overige vatten toiletten en een liftschacht, gelegen aan de gang, welke tegen de achtergevel is gepositioneerd. De middenrisaliet is veranderd tijdens de verbouwing in 1953 door de toevoeging van een één vensteras breed bouwvolume rechts. Aan de verkleuring in het metselwerk op het niveau van de bel-etage valt af te lezen dat de middenrisaliet ook hier een verandering heeft ondergaan. Op basis van de oorspronkelijke bouwtekening is vast te stellen dat er in eerste instantie sprake was van een bordestrap met balustrade, een afkapping en een toegang tot het souterrain. In de jaren negentig zijn de bordestrappen verwijderd en is het ontstane balkon uitgebreid. De vensters buiten de risalieten zijn typologisch identiek aan de vensters in de voorgevel van het gebouw.

Afb. 6. Gele baksteendecoratie aan de achtergevel als alternatief voor het natuursteen dat aan de voorgevel is gebruikt.

Afb. 7. De verkleuring in het metselwerk van de onderste bouwlaag van de middenrisaliet aan de achtergevel geeft aan dat hier wijzigingen zijn aangebracht. Oorspronkelijk bevond zich hier een dubbele bordestrap.

- De kapel

De zeven traveeën brede zijgevels van de kapel zijn geleed door smalle steunberen met daartussen telkens twee lancetvensters met glas-in-lood en een rondboogfries met uitkragende daklijst daarboven. Het koor van de kapel is recht gesloten en er bevindt zich in de noordelijke gevel een dichtgezet venster waar oorspronkelijk een glas-in-loodraam heeft gezeten met een indeling in een vierpas met daaronder vijf lancetramen. Onder dit dichtgezette venster zijn twee dichtgezette openingen aanwezig, waar zich oorspronkelijk deuren naar de kelder bevonden. De trappen naar de kelder zijn nog aanwezig.

De uitbouwen tegen het koor hebben lancetvensters in de verschillende gevels. Daarnaast zijn er lagere portalen met daarin nog de oorspronkelijke rondboogvormige toegangsdeuren met smeedijzeren gehengen, geflankeerd door lancetvensters. De glas-in-loodramen in het koor met voorstellingen van de aartsengelen dateren uit de jaren dertig en zijn een ontwerp van glazenier Asperslagh. De glas-in-loodramen in het schip dateren uit de jaren zestig. In één van de ramen aan de rechterzijde staan de namen van de broeders opgetekend die hebben meegewerkt aan de totstandkoming ervan.

Afb. 8. De rechter zijgevel van de voormalige kapel.

Afb. 9. Detail van de aanbouw tegen de rechter zijgevel van de voormalige kapel.

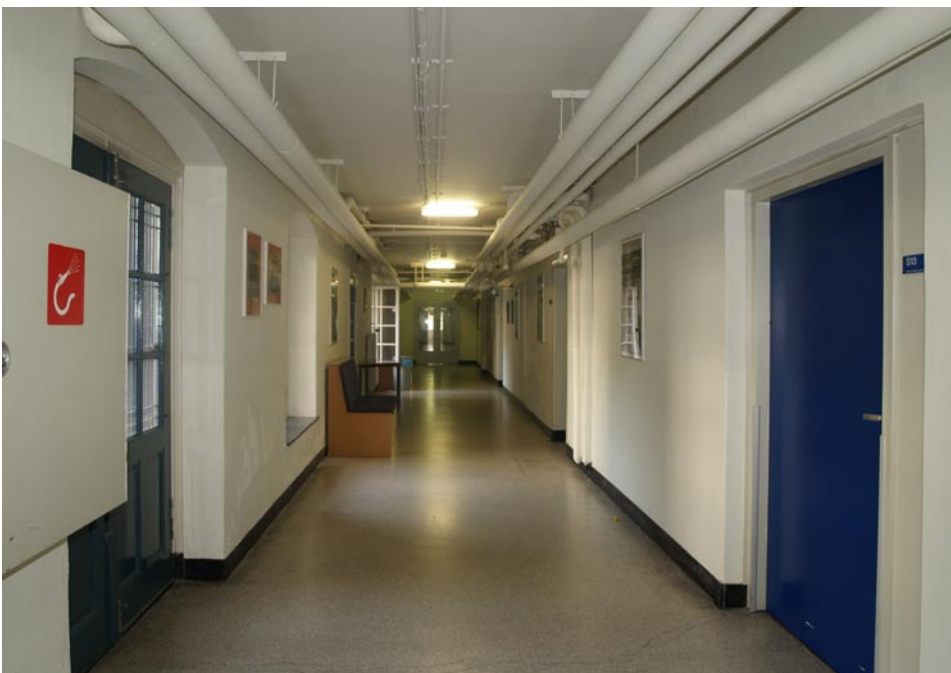

Afb. 10. De jongere aanbouw die aansluit op de achtergevel.

3.4 Het interieur

- Het souterrain

De structuur van het souterrain wordt, net als de structuur van de bel-etage en de verdiepingen, bepaald door een lange gang waaraan, langs de voorgevel, het merendeel van de vertrekken is gelegen. De indeling van het souterrain is vrijwel volledig authentiek, wat vast te stellen is op basis van een vergelijking van de tekeningen van de oorspronkelijke en de huidige toestand. Van links naar rechts was er in de oude toestand sprake van eetzaal, een keuken en een blok met sanitaire vertrekken waaronder een 'salle de bains' en toiletten. De vertrekken aan de noordzijde van de gang dienden als 'calorifères', vertrekken waarin lucht werd verwarmd.

Afb. 11. Het souterrain waar zich oorspronkelijk onder meer de keuken bevond.

In het souterrain zijn nog verschillende authentieke elementen aanwezig, waaronder een granieten trap en het merendeel van de deuren, welke eenvoudig zijn. De troggewelven van het dek van het souterrain zijn hier en daar nog te zien. Een deel van de gang is betegeld.

Afb. 12. De granieten trap naar de van souterrain naar bel-etage.

- Bel-etage

De centrale as op de bel-etage wordt gevormd door de hal en het in het verlengde daarvan gelegen trappenhuis, met prominente trappartij. De bordestrap is voorzien van een decoratieve smeedijzeren balustrade en massieve vierkante trappalen. De ronde leuning is van hout. De traphal is verder voorzien van een lambrisering. De gangen welke langs de achtergevel gaan, sluiten op de hal aan. Ter plaatse zijn rondbogen geslagen. Aan de voorgevel grenzen relatief grote vertrekken, tot vijf vensterassen breed. De huidige indeling wijkt enigszins af van de oorspronkelijke indeling, welke te zien is op de oorspronkelijke bouwtekeningen. De meeste ingrepen hebben plaats gehad in de ruimten die aan de noordzijde van de gang zijn gelegen. Op de oorspronkelijke tekening zijn de verschillende functies van de vertrekken te lezen. Er waren een toneelzaal, een recreatiezaal, een eetzaal links van de entree, rechts bevonden zich de ontvangstzaal, de studiezaal en een grote ontvangstkamer. Via een oorspronkelijke trappartij is de kapel te bereiken. De kapel is voorzien van een gestileerd cassetteplafond geleed door een reeks gordelbogen die gedragen worden door schalken met kapitelen van Corintische orde met als basis een gedecoreerde kraagsteen. Delen van de binnenmuren zijn dichtgetimmerd en het zangkoor is uitgebouwd. De originele biechtstoel aan de linkerzijde is weliswaar verscholen achter moderne deuren, maar nog grotendeels intact.

Op de bel-etage is een aantal oorspronkelijke elementen behouden gebleven, waaronder de tegelvloer, de geprofileerde deuromlijstingen met architraaf en een groot aantal oorspronkelijke paneeldeuren (met oorspronkelijk glas). In één van de vertrekken is nog een eikenhouten kast aanwezig, die vermoedelijk uit de bouwtijd

dateert. In de vertrekken aan de voorzijde bevinden zich verlaagde systeemplafonds. Daarboven gaan vermoedelijk nog stucplafonds schuil. Ter plaatse van de ingang tot de kapel is een dergelijk plafond, hier met randlijst, te zien. In dit plafond bevindt zich nog de opening in het plafond waar het touw hing waarmee men de klok in de dakruiter kon luiden.

Afb. 13. Zicht vanuit de imposante traphal naar de entree. De troggewelven van de verdiepingsvloer zijn zichtbaar.

Afb. 14. De gang van de bel-etage.

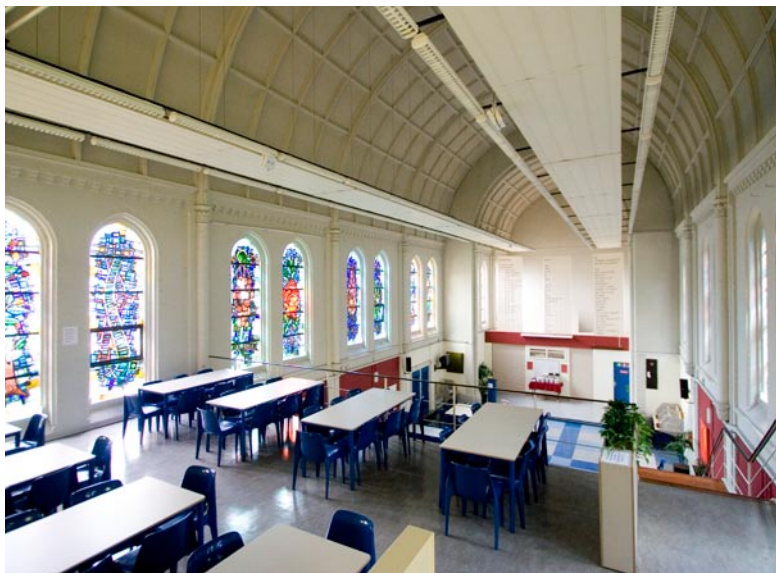
Afb. 15. Een eikenhouten kast die was ontworpen voor de kamer waarin hij tegenwoordig nog steeds staat, de meest oostelijke kamer op de bel-etage.

Afb. 16. Eén van de vele oorspronkelijke houten paneeldeuren (hier op de bel-etage).

Afb. 17. Trappartij naar de kapel met aan weerszijden vensteropeningen waar oorspronkelijk glas-in-loodramen hebben gezeten. Helemaal rechts in de hoek de opening waar het touw hing waarmee de klok geluid kon worden.

Afb. 18. Zicht in de kapel richting het koor met de glas-in-loodramen uit de jaren zestig.

Afb. 19. De glas-in-loodramen in het koor uit de jaren dertig naar ontwerp van glazenier Asperslagh.

- Eerste verdieping

De eerste verdieping heeft een vergelijkbare indeling als de begane grond, met royale vertrekken aan de voorzijde en de traphal en de sanitaire ruimtes aan de achterzijde, van elkaar gescheiden door de gang. De verdieping is in het trappenhuis net iets minder rijk en decoratief aangekleed dan de begane grond. De rondboogvormige doorgang, met een dubbele deur, twee zijramen en een bovenlicht komt op elke verdieping in het trappenhuis terug, dus ook hier. De oorspronkelijke tegelvloer is op de verdieping nog aanwezig, net als een aantal oorspronkelijke deuren. De vloer is geglazuurd. Ter plaatse van de brandtrappen is de overgang met de ongeglazuurde tegels duidelijk te zien. Een verlaagd plafond ontnemt het zicht op de draagconstructie van de bovengelegen vloer en mogelijke nog bestaande stucplafonds in de vertrekken aan de voorzijde.

Afb. 20. De gang op de eerste verdieping met een oorspronkelijke, geglazuurde plavuizenvloer en paneeldeuren gevat in met architraven gesierde kozijn.

Afb. 21. De bordestrap met smeedijzeren balustrade vanaf de eerste verdieping.

Oorspronkelijke bevonden zich op de eerste verdieping de klaslokalen, negen in getal. De indeling is identiek aan de huidige situatie. De lokalen zijn alle gepositioneerd langs de voorgevel, zodat alle voldoende zonlicht ontvangen. In opzet past het gebouw in een op dat moment circa 80 jaar oude traditie van gangscholen. De ruimte aan de noordzijde van de gang (rechts) was in gebruik als ziekenzaal.

- Tweede verdieping

Oorspronkelijk bevonden zich op de tweede verdieping vijf slaapzalen, enkele slaapkamers en sanitaire ruimten. De opzet waarbij de vertrekken aan de voorgevel en de gang aan de op het noorden gerichte achtergevel zijn gepositioneerd, bestaat nog. De in oorsprong relatief grote slaapzalen (de grootste zeven vensterassen breed) zijn later opgedeeld.

Vanaf de tweede verdieping is via een later geplaatst trappenhuis de kapel te bereiken.

Op de tweede verdieping is de aankleding wederom soberder dan de bouwlagen daaronder. Een groot gedeelte van de afwerking is nog authentiek.

Afb. 22. Een nog oorspronkelijk venster met houten kozijn en ramen op de tweede verdieping.

- De zolder

De zolder gaf oorspronkelijk ruimte aan vijftien chambrettes, een slaapzaal en enkele bergplaatsen. Iedere chambrette was één travee breed. Daglicht trad toe door middel van een dakkapel. De oorspronkelijke opzet is tegenwoordig nog te herkennen, hoewel een aantal chambrettes is ten koste van de gang vergroot en enkele bergruimten zijn opgesplitst.

De contouren van de kapconstructie zijn zichtbaar in de aftimmering.

3.5 De vloer- en kapconstructies

De vloerconstructies van het gebouw zijn opgelegd in de gevels én in de gangmuur, welke de scheiding vormt tussen de traditionele toepassing van houten balken in de vertrekken en de voor tijd modernere toepassing van staal, steen en beton in de gang en het trappenhuis. De houten balken in de vertrekken vormen een enkelvoudige constructie waarover de houten vloerdelen zijn gelegd. Ter plaatse van de gang is sprake van stenen troggewelven welke zijn geslagen tussen stalen profielen, opgelegd in de gangmuur en de achtergevel. Na een afwerking met cement is hier de tegelvloer gelegd, afgewerkt met plavuizen. De bordestrappen zijn in het toen nog vrij recent herontdekte materiaal beton uitgevoerd.

Uitzonderingen vormen de vloer van het souterrain, welke afgaande op de doorsneden op de bouwtekeningen in steen is uitgevoerd én de vloer van de bel-etage, welke geheel door een constructie van troggewelven wordt gedragen.

De kapconstructie van het hoofdgebouw bestaat uit een serie in hout uitgevoerde schaarspanten met kreupele stijl. Vanwege de aansluiting van de dakschilden op het plattedak boven de gang, bevinden de kreupele stijlen zich louter ter plaatse van de voor- en zijgevels.

De kapconstructie van de kapel bestaat uit een reeks van vijf in hout uitgevoerde springwerken, samengesteld uit twee benen, een makelaar, trekbalk (boven het gewelf) en kruisschoren. De kleine bouwdelen aan weerszijden van het koor zijn voorzien van eenvoudige, in hout uitgevoerde A-spanten.

Afb. 23. De kapconstructie van de kapel met houten middenpad en zijpaden naar de dakkapellen.

4 Waardering

4.1 Algemeen

Het in de stijl van de neorenaissance ontworpen gebouw Mariaoord, waar thans een dependance van het Koning Willem I College is gevestigd, heeft een hoge cultuurhistorische waarde als bijzondere uitdrukking van een geestelijke ontwikkeling: de hoge vlucht die het katholicisme nam aan het begin van de twintigste eeuw en de vraag naar internaten op katholieke grondslag als direct gevolg hiervan. Het monumentale internaatsgebouw is een voorname uiting van deze ontwikkeling, en in haar schaal vrij zeldzaam in Nederland te noemen.

Er is sprake van een ensemblewaarde van het internaatsgebouw en de villa Roucouleur vanwege de passende landschappelijke omkadering. De officiële en voorname functie van het complex vindt zijn weerslag in de uiterlijke verschijning van het gebouw; in de vormgeving en de situering van de bouwvolumes en de stilistische eigenschappen en de parkachtige setting die het pand nog steeds kenmerken. Dit alles onderbouwt de bescherming die het pand geniet, namelijk als Rijksmonument onder monumentennummer 521341.

Het internaatsgebouw is van architectuurhistorisch belang als voorbeeld van een belangrijke stroming in de Nederlandse architectuurgeschiedenis die vooral in de periode 1875-1915 hoogtij vierde: de neorenaissance, en waarvan het dus een laat voorbeeld is. Doordat het gebouw over het algemeen weinig is veranderd, geeft het een gaaf beeld van deze bouwstijl, met diens rijke detaillering en materiaalgebruik. Ook is het van architectuurhistorisch belang vanwege de plaats die het ontwerp inneemt in het oeuvre van de Bossche architect J.J. Dony.

4.2 Waardestelling

Hoge monumentale waarde:

1. De voor- en zijgevels van het gebouw met de natuurstenen elementen, de sierlijsten en de stucversieringen heeft hoge monumentale waarde vanwege de hoge mate van authenticiteit, de bouwstijl en qua omvang, in relatie met de typologische zeldzaamheid.
2. De traphal met bordestrap, decoratieve smeedijzeren balustrade en massieve trappalen heeft een hoge monumentale waarde op kunsthistorische gronden én vanwege het grote belang voor de inwendige structuur van het complex. Tevens vanwege de relatief vroege toepassing van het herontdekte constructiemateriaal beton en de toepassing van renaissancevormen in beton (voluutconsoles).
3. Het exterieur en de draagconstructie van de kapel vanwege de hoge mate van authenticiteit, de stijl, de aanwezige glas-in-loodramen en de verwijzing naar de oorspronkelijke, religieuze functie van het gebouw.
4. De interieurindeling van de eerste verdieping met aan de zuidzijde de voormalige klaslokalen en aan de noordzijde de bijbehorende sanitaire voorzieningen als karakteristiek voorbeeld van een gangschool en vanwege de hoge mate van authenticiteit in combinatie met de oorspronkelijk deuren en vloer.

- Er moet vanuit bouwhistorisch oogpunt worden gestreefd naar volledig behoud van hoog gewaardeerde elementen.
- Aanpassingen zijn vanuit bouwhistorisch oogpunt alleen te billijken wanneer daarmee de bestaande monumentale waarde, of de beleving ervan, wordt versterkt.
- Noodzakelijk geachte ingrepen dienen met zorg uitgevoerd te worden waarbij de architectuur van het pand maatgevend is.

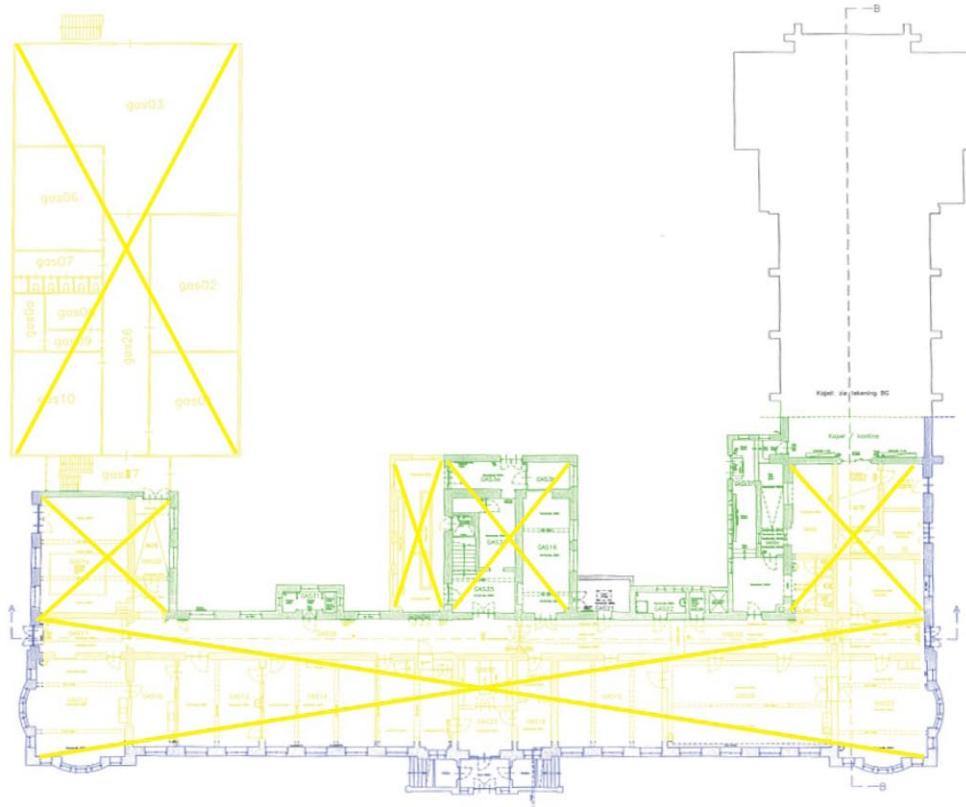
Positieve monumentale waarde:

5. De interieurindeling op de bel-etage vanwege de hoge mate van authenticiteit en vanwege de karakteristieke indeling met representatieve vertrekken aan een gang langs de achtergevel.
 6. De achtergevel van het hoofdgebouw als sober, doch op belangrijke plaatsten veranderd, neorenaissance ontwerp, duidelijk in relatie met de voor- en zijgevels.
 7. Oorspronkelijke interieurelementen en afwerkingen waaronder deuren, sierlijsten en vloertegels op de bel-etage vanwege hun beeldbepalende karakter hun relatie met de functie van het gebouw en de architectuur van het exterieur.
 8. De combinatie van enkelvoudige balklagen en in steen en staal uitgevoerde troggewelven van de verdiepingvloeren welke karakteristiek voor de bouwtijd kan worden genoemd. De vloerconstructie van de bel-etage.
 9. De oorspronkelijke delen van de interieurindeling op de tweede verdieping en de zolder, in concreto, respectievelijk de gangmuur en de indeling met chambrettes, welke structuur bepalend en karakteristiek voor het oorspronkelijke gebruik zijn.
 10. De grotendeels behouden gebleven biechtstoel in de kapel is van positieve monumentale waarde als referentie naar de oorspronkelijke functie van de ruimte.
 11. De kapconstructies als vanwege hun sober- en doelmatigheid en kenmerken constructiemethode.
- Er moet vanuit bouwhistorisch oogpunt ernaar worden gestreefd om zoveel mogelijk positief gewaardeerde elementen te behouden.
 - Aanpassingen zijn vanuit bouwhistorisch oogpunt mogelijk wanneer de vorm, het karakter en de bepaalde monumentale waarden zoveel als mogelijk blijven bestaan of worden versterkt.

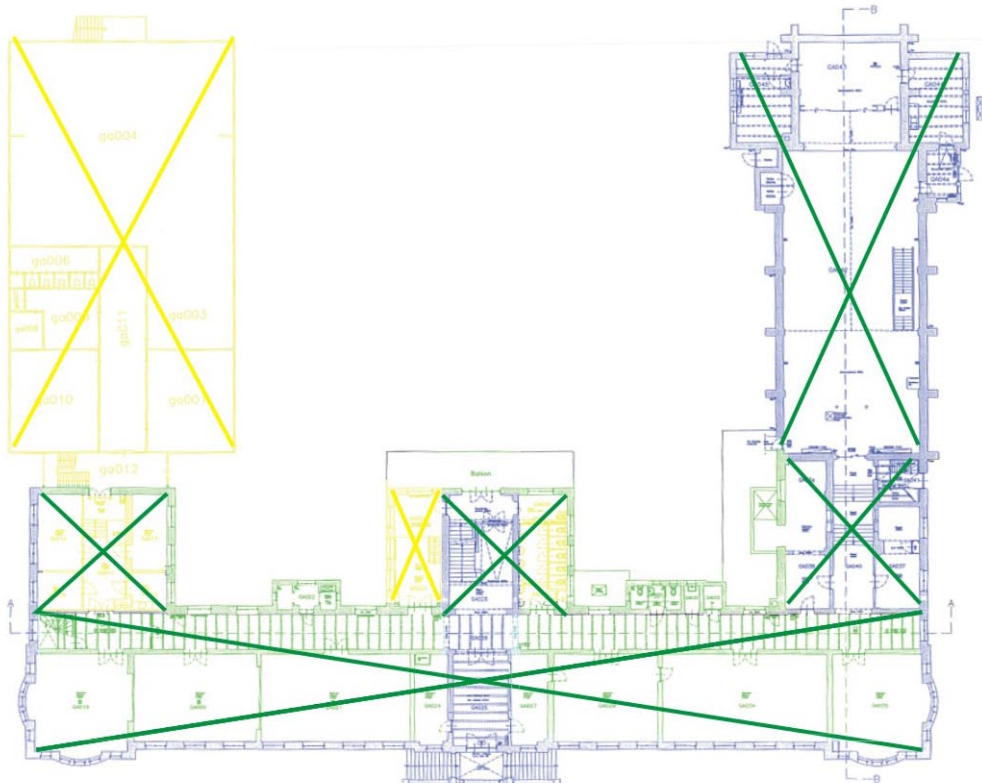
Indifferente monumentale waarde:

12. De moderne tweelaagse aanbouw aan de linker zijgevel (westgevel) van het gebouw heeft indifferente waarde als weinig duidende, vrij recente toevoeging die contrasteert met de oorspronkelijke bebouwing.
 13. Zaken die niet oorspronkelijk zijn zoals uitbreidingen aan de achterzijde, deuren, verlaagde plafonds, vloerbedekkingen, toiletgroepen enz.
 14. De niet-oorspronkelijke kamerindeling op de tweede verdieping.
 15. De niet oorspronkelijke inrichting en afwerkingen in de kapel welke zijn aangebracht ten behoeve van de huidige functie van het gebouw.
 16. De vloerconstructie van het souterrain.
- Vanuit bouwhistorisch oogpunt bestaan er geen argumenten om het behoud van indifferent gewaardeerde elementen na te streven.
 - Wijzigingen of zelfs sloop behoren zonder voorbehoud tot de mogelijkheden.

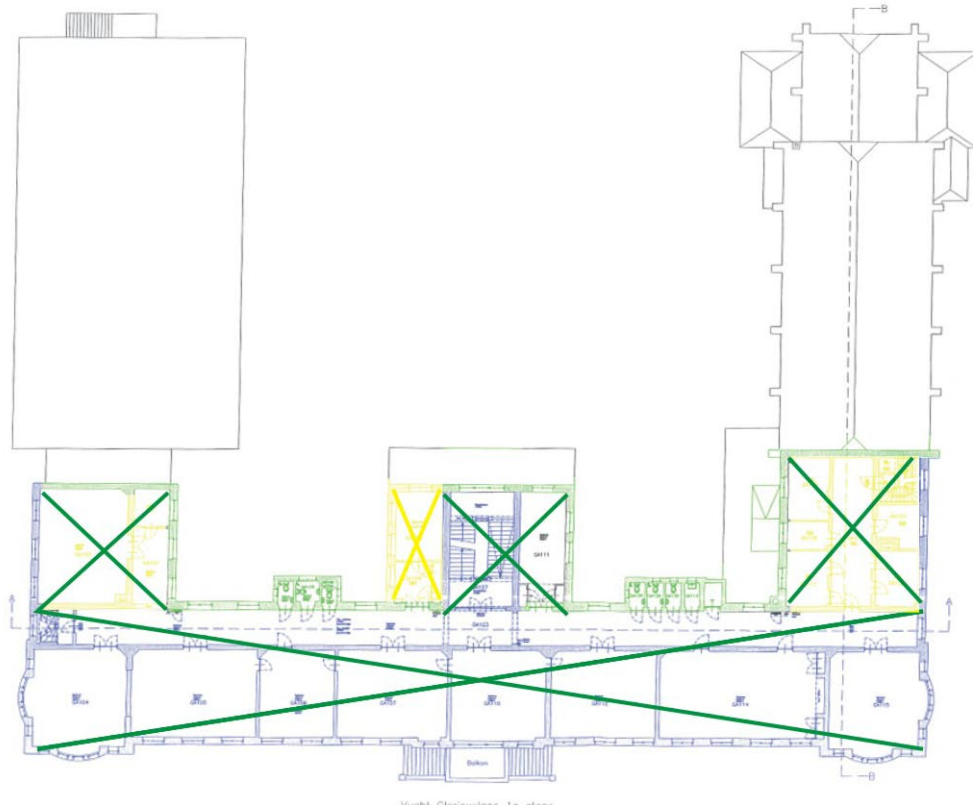
Waarderingskaarten

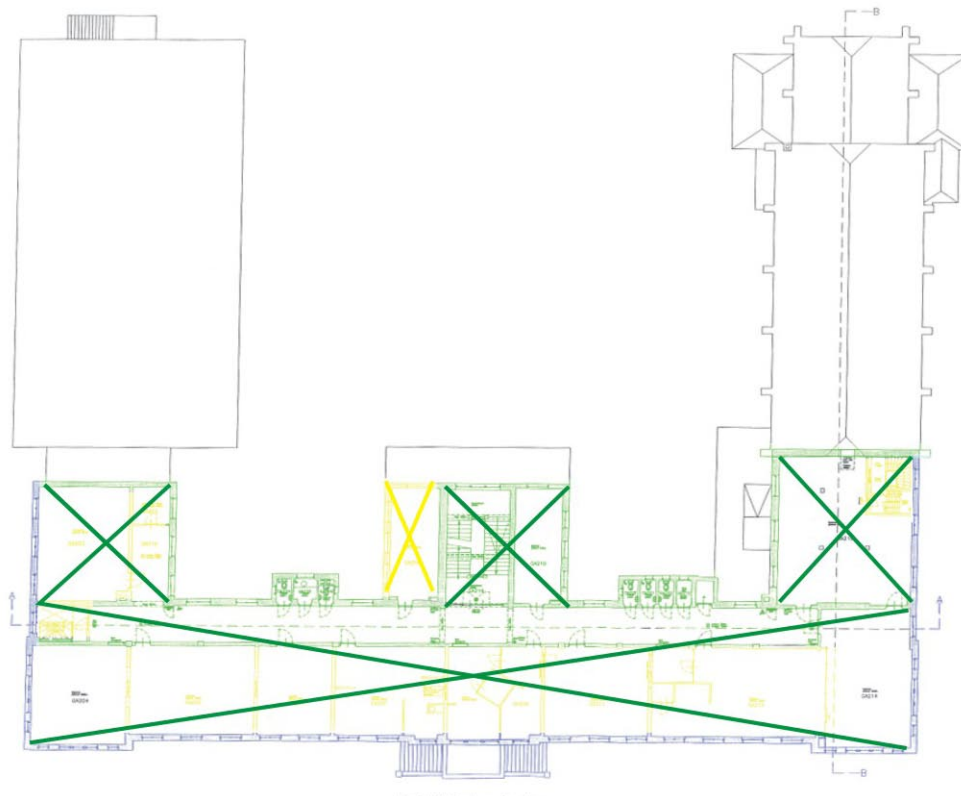
Kelder

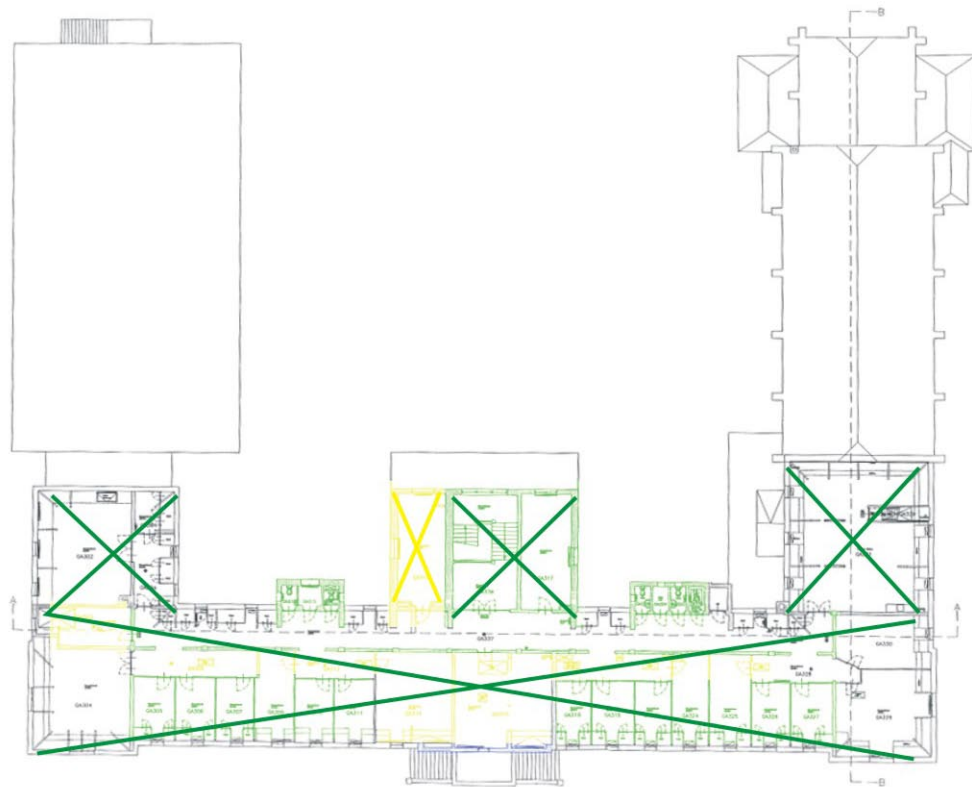
Begane grond

Eerste verdieping

Tweede verdieping

Derde verdieping

LEGENDA	
■	HOOG
■	POSITIEF
■	INDIFFERENT
✕	BALKLAAG/KAP

© BAAC BV

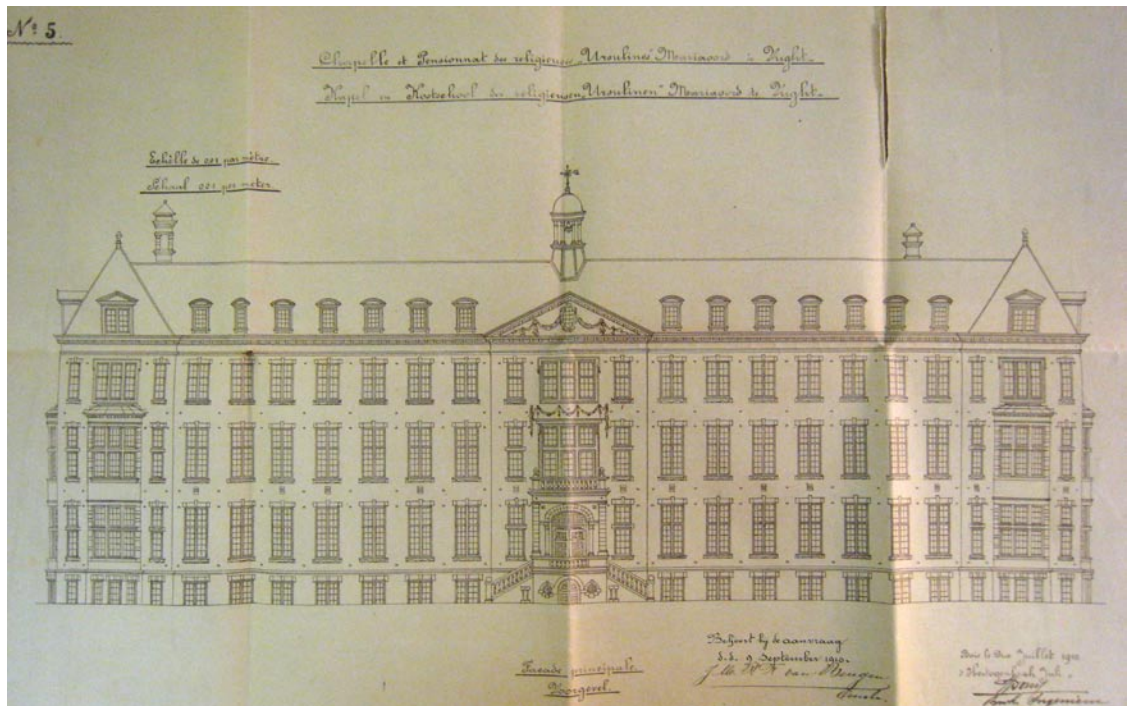
5 Literatuur en archivalia

M. van der Heijden, Mariaoord en Roucouleur. De Ursulinen en andere bewoners. In: *Vughtse Historische Reeks. Vught zicht op vroeger. Deel 5*, Vught 1997.

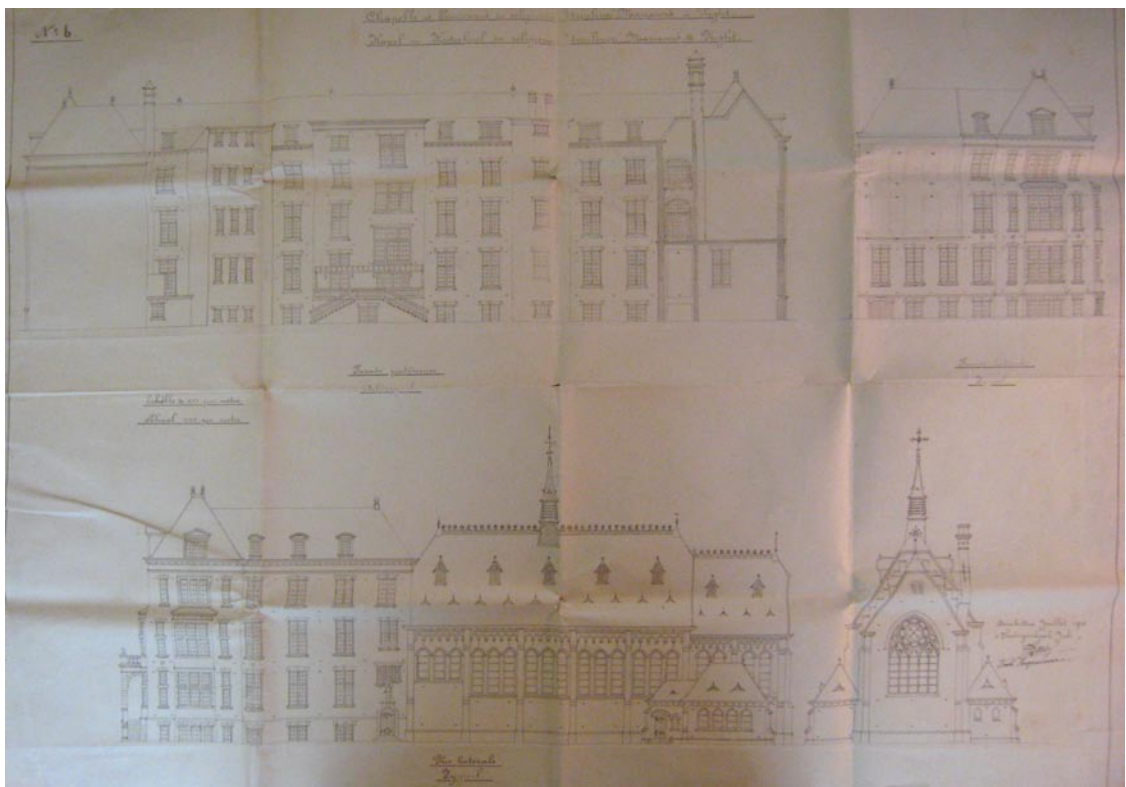
L. Schiphorst, *A.J.N. Boosten, 1893-1951. Expressief vernieuwer van het katholieke bouwen*, Rotterdam 2006.

Gemeente Vught, diverse bouwdoSSIERS Glorieuxlaan 6

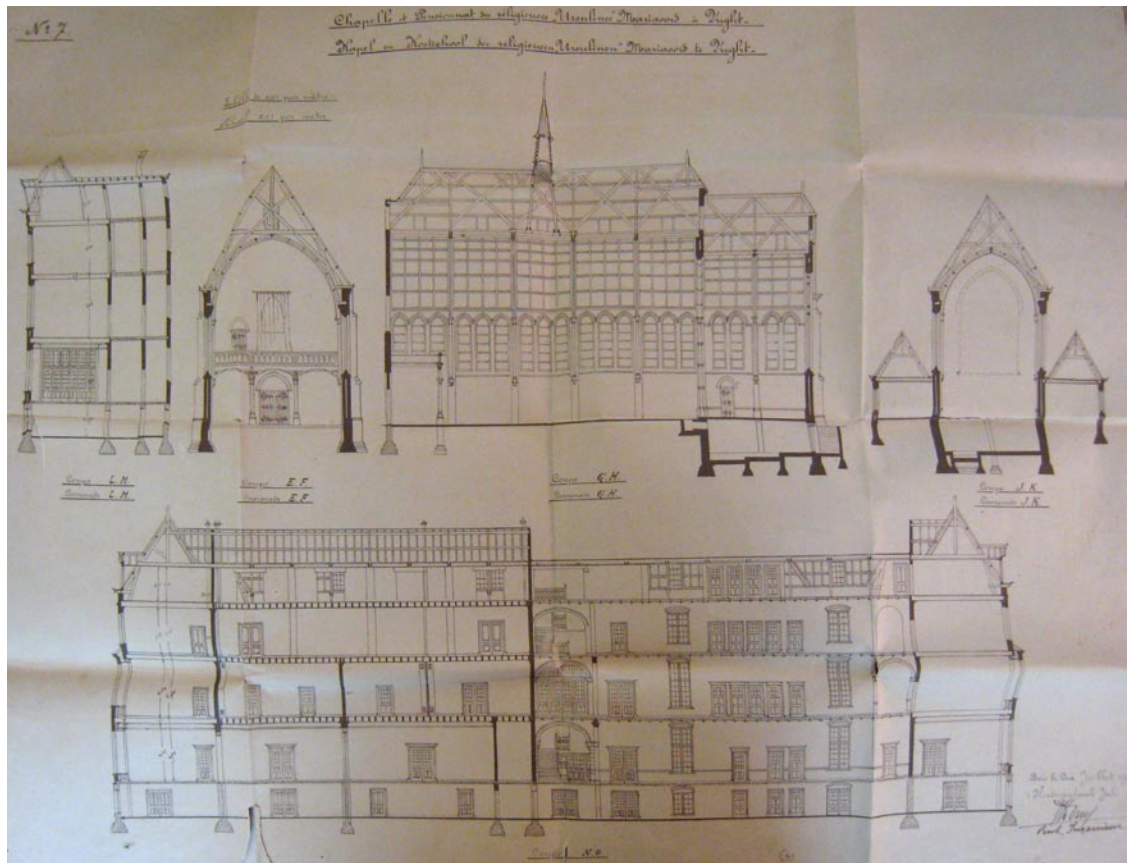
Bijlage: Bouwtekeningen

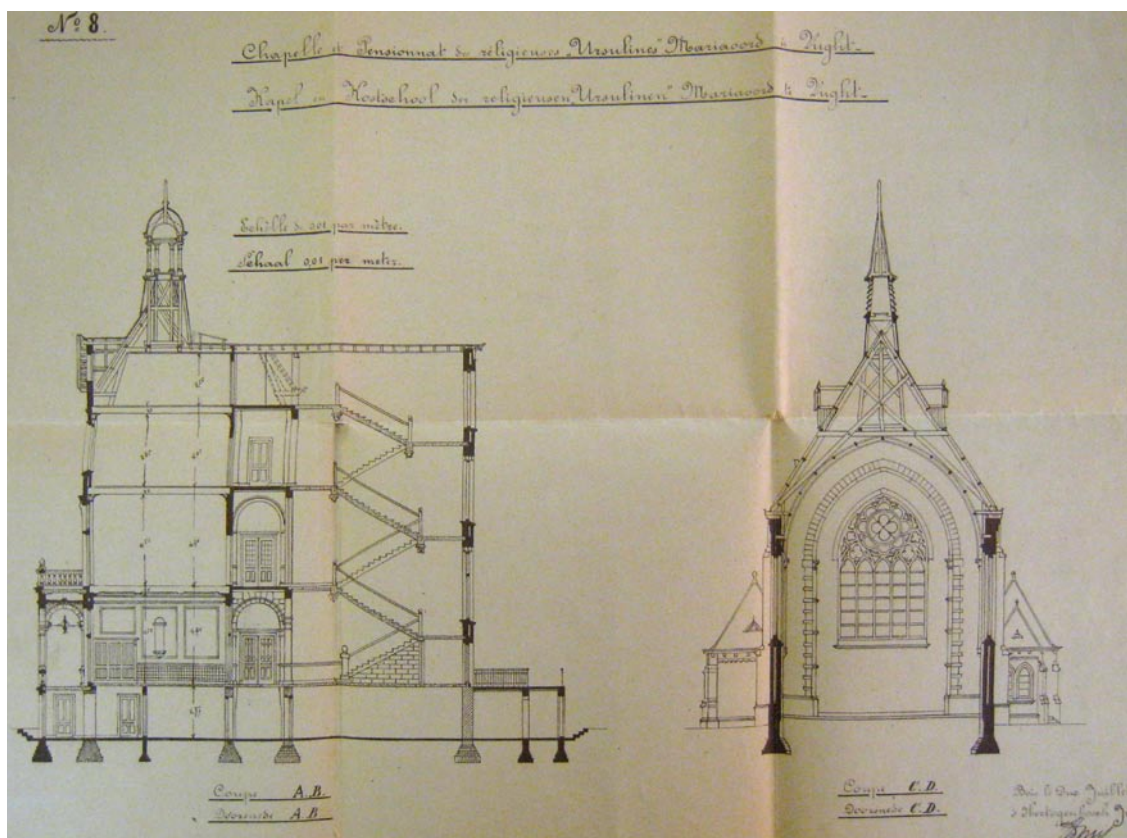
Tekening 01: De voorgevel op de tekening van 1910.

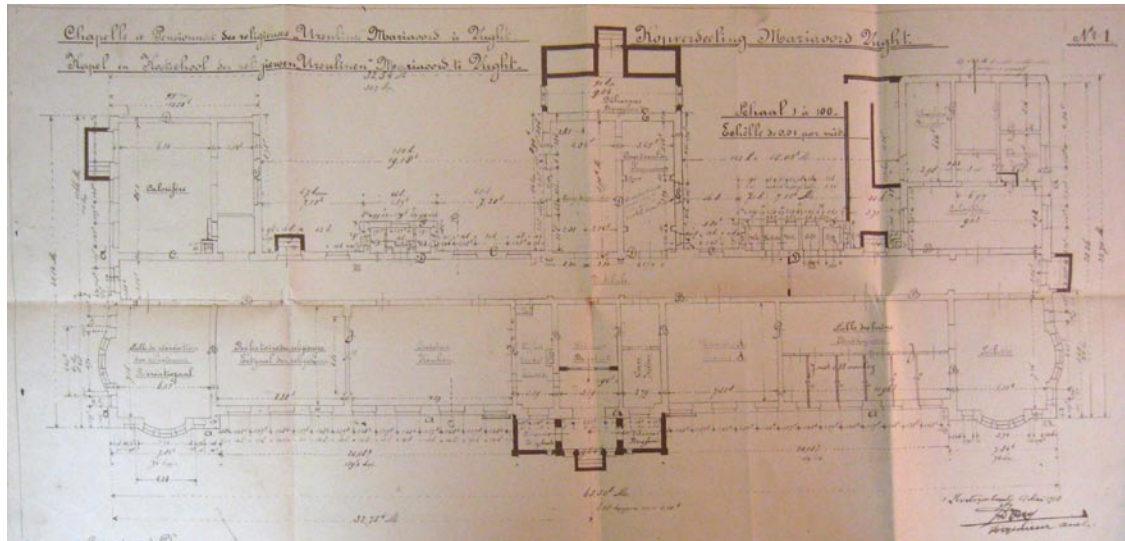
Tekening 02: De overige gevels op de tekening van 1910 waarbij opgemerkt dat vooral in de rechter zijgevel van deze tekening is afgeweken (bv. drie vensters per travee in het schip van de kapel).

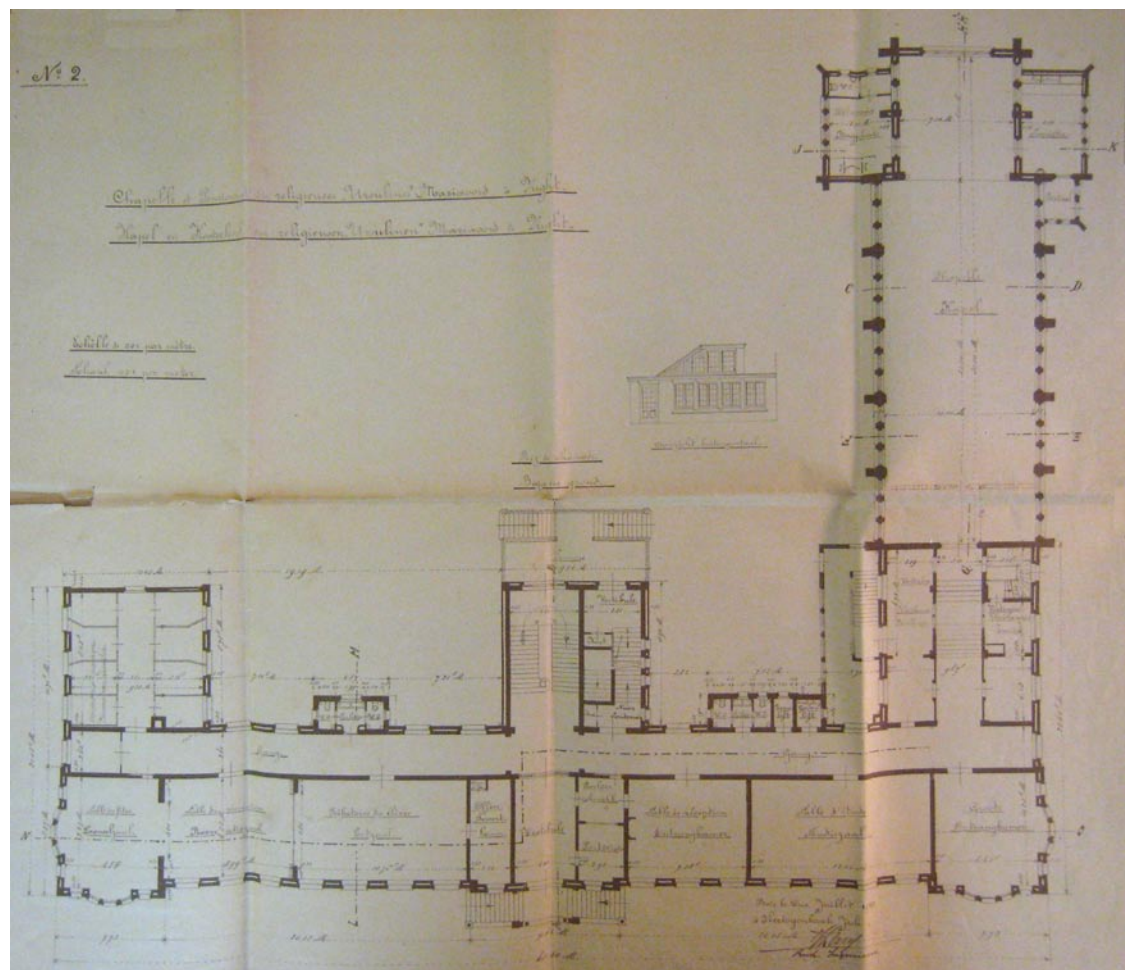
Tekening 03: Langsdoorsneden en enkele dwarsdoorsneden op de tekening van 1910.

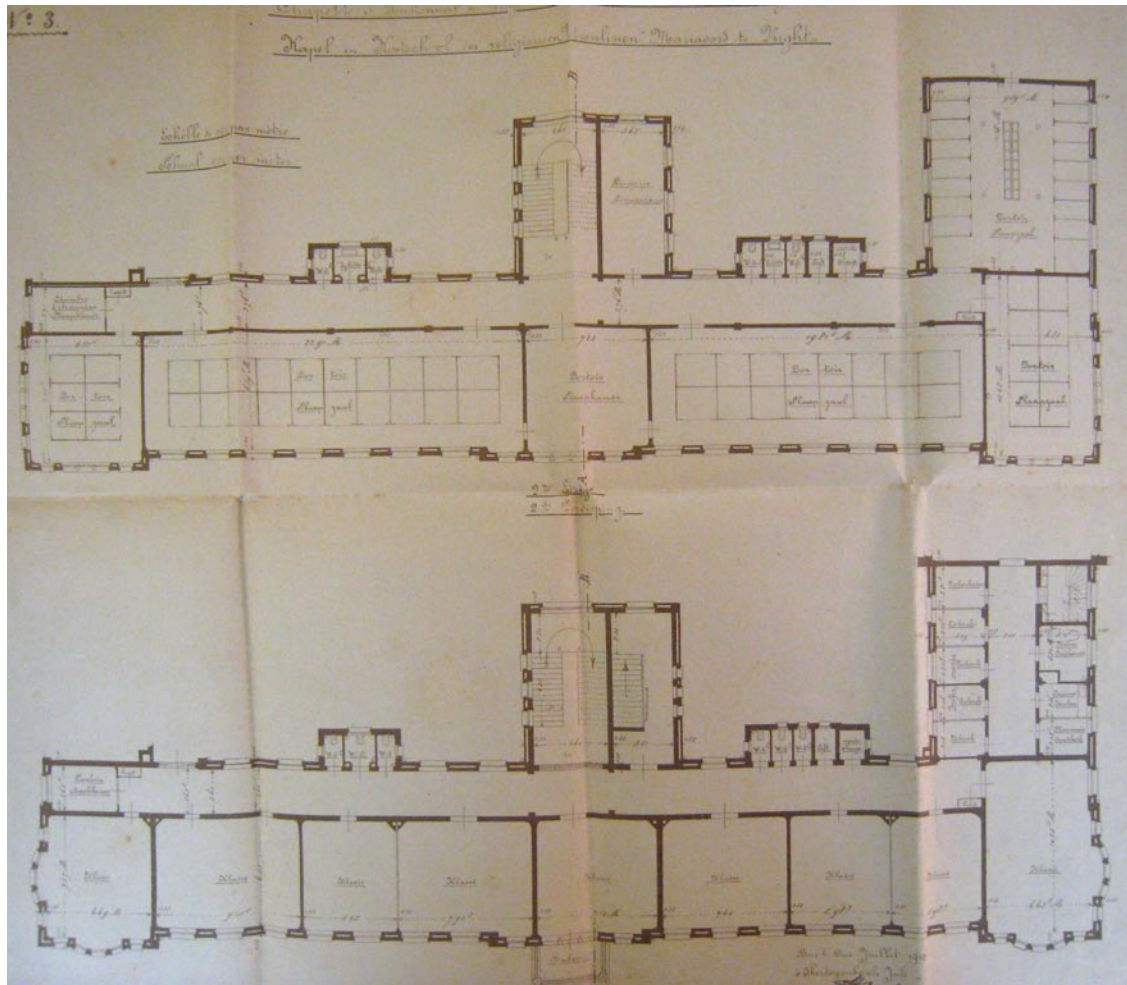
Tekening 04: Dwarsdoorsneden op de tekening van 1910.

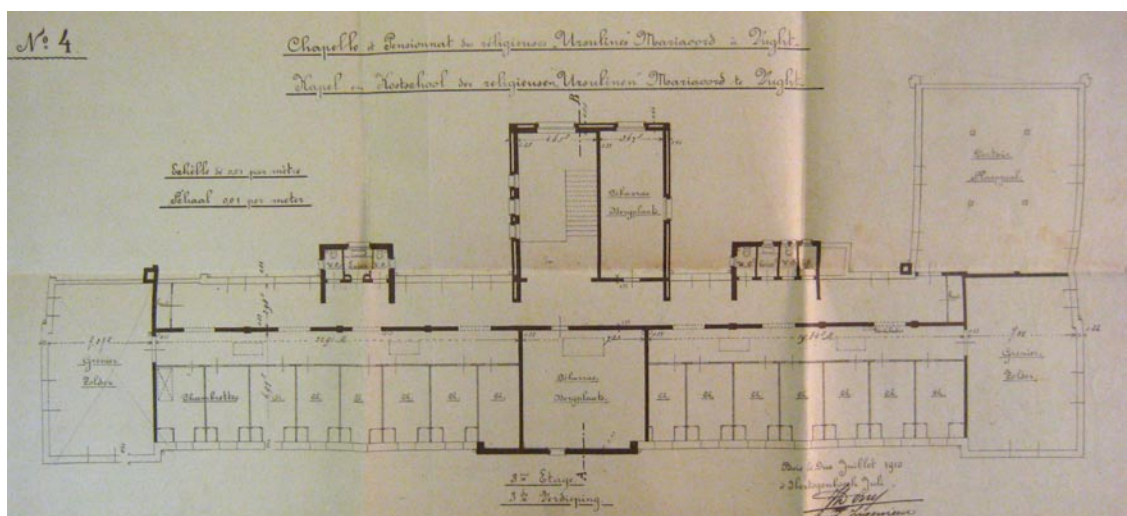
Tekening 05: Tekening uit 1910 van het souterrain met in zwart weergegeven enkele wijzigingen voorafgaande aan de bouw.

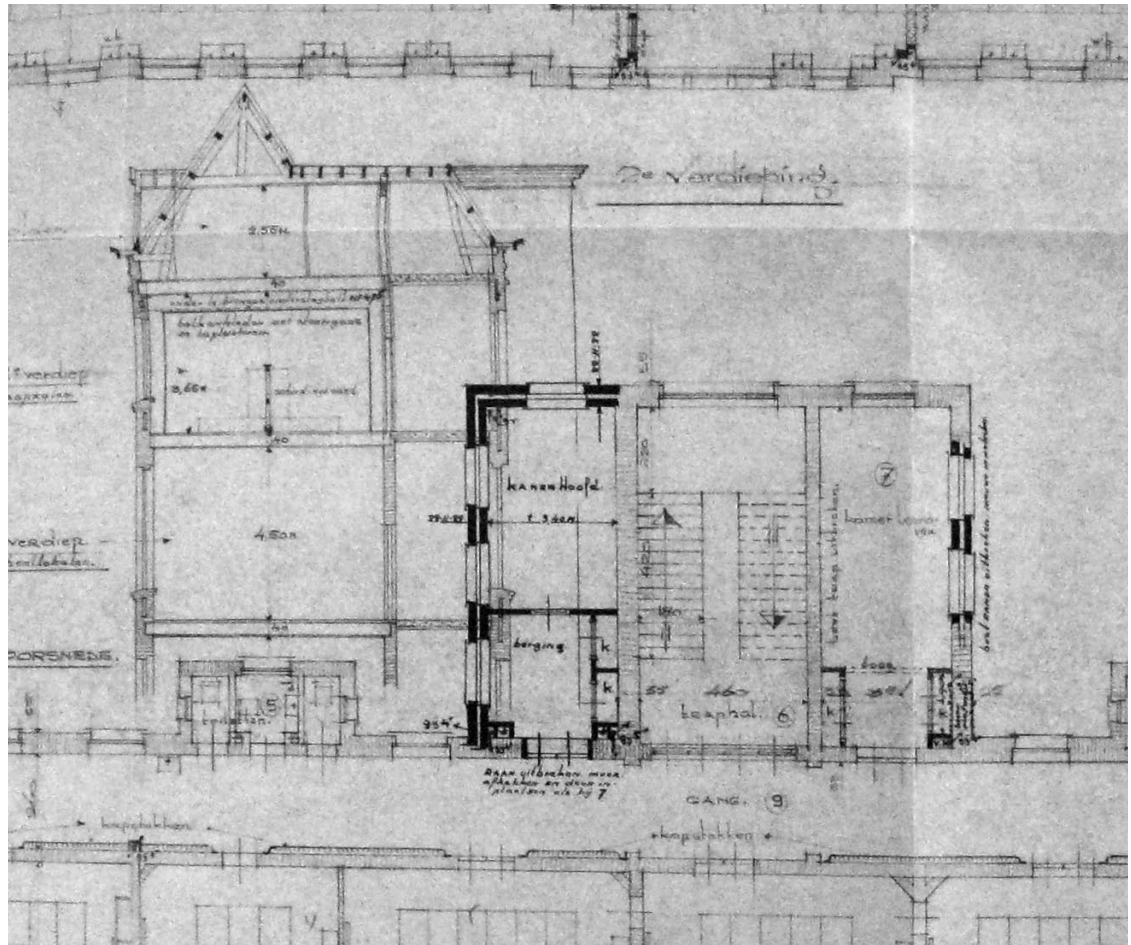
Tekening 06: Plattegrond van de bel-etage. Tekening uit 1910.

Tekening 07: Plattegronden van de verdiepingen. Tekening uit 1910.

Tekening 08: Plattegrond van de zolder. Tekening uit 1910.

Tekening 09: Verbouwing 1953.